

Bispevisitas i Sør-Varanger menighet, Varanger prosti

17.-22. september 2024

Kjære Sør-Varanger menighet. Vi har nå kommet til slutten av denne visitasen, og slutten av en fin uke her hos dere. Det har vært stort og fint for meg å være tilbake i en menighet jeg har jobbet i som prest for mange år siden. Det er faktisk andre gang jeg er her på bispevisitas og jeg vil si at det har vært en glede begge gangene. Jeg vil takke dere for arbeidet som er lagt ned for å forberede og gjennomføre denne uken og for måten dere har tatt imot meg og følget mitt på.

De jeg har hatt med meg hele denne uken er konstituert prost i Varanger prosti, Anne Kirsti Kjenne og Steinar Sneås Skauge som rådgiver og sekretær fra bispedømmekontoret i Tromsø.

For en visitas handler om at biskopen skal se menighetene og lokalsamfunnene. Biskopen skal se de som gjør lønnet arbeid, de som gjør ulønnet arbeid og de som har sitt hjem i menighetene. Biskopen skal se kirken. Ordet biskop er avledet av det greske épiskopos som betyr en som ser på. Vi kjenner deler av ordet fra ord som periskop, teleskop, mikroskop osv. Biskopen skal se, og for at jeg skal kunne se mest er det godt å ha med seg to ekstra par med øyne. Og så kan de hjelpe meg å tenke og vite hva jeg skal si og gjøre. For dette er også en del av visitasen. Biskopen kommer med råd og tanker om å drive menigheten framover.

Dere står i en større sammenheng som en del av Varanger prosti, Nord-Hålogaland bispedømme, Den norske kirke og den verdensvide kirke. Dette minner en visitas om, siden noen «på utsiden», kommer og «blander meg inn». For vi som hører sammen må snakke sammen og bli om gode veier fremover, slik vi lærte på det skoltesamiske museet at er den skoltesamiske tradisjonen her i området fra gammelt av.

Her i Sør-Varanger blir det ekstra tydelig at menigheten er en del av en internasjonal, flerkonfesjonell kirke. Og det er vel ingen steder vår kirke merker krigen og stengingen bedre enn her. Det er trist å merke hvor vanskelig det er å snakke om Russland og hvor inngripende blokaden av Russland er for samfunnet her. Det er ikke så mye å gjøre med den storpolitiske situasjonen, men jeg håper og ber om at ting igjen kan bli slik at vi kan besøke våre russiske venner og ta opp igjen samarbeidet. Så må vi minne hverandre på at det er ikke den jevne russer sin skyld, det som skjer. Det sitter mange russere og har det vondt, også her i Kirkenes. Disse må vi huske når vi rettmessig fordømmer russiske myndigheter og det den russisk-ortodokse kirken gjør og sier nå.

Uken som var

Men la oss vende tilbake til mer hyggelige begivenheter. Jeg har lyst til å ta dere med på en kort gjennomgang av det vi har gjort denne uken slik at alle får et innblikk i dette, og så kan jeg samtidig gi noen kommentarer til enkelte momenter.

Tirsdag begynte vi her i kirken med lunchkonsert. Seniorskoret til Kirkens bymisjon ledet av menighetens ene organist sang for oss og en god gjeng med turister. Det var en flott konsert, og en god opplevelse for oss om var der.

Deretter gikk vi til Frelsesarmeens lokaler og var med på babysang sammen med fire babyer og de voksne som var sammen med dem. Frelsessoldaten som var der sa at babysang var det artigste menighetsarbeidet han hadde vært med på, og jeg er enig i dette.

Begge disse arrangementene er eksempler på samarbeid med andre menigheter og organisasjoner i lokalsamfunnet. Det er flott at dere samarbeider med Frelsesarmeen og at organisten fra menigheten kan bli brukt til Bymisjonens kor. Denne type samarbeid er utelukkende et gode, og jeg er glad for å se at det skjer naturlig her i byen.

Vi møtte også staben i menigheten på tirsdag. På slike møter bruker jeg alltid å spørre om utfordringer med jobben, men mest om de gode tingene. Det var slående hvor godt staben snakket om hverandre og om å være ansatt i menigheten her. Staben har over mange år vært preget av mye utskiftninger, særlig på prestesiden, samtidig som det er en kjerne av folk som har jobbet her i årevis. Å høre at de som nå er her snakker godt om hverandre og jobben er bra og lover godt for årene som kommer, ikke minst siden vi i kirken er nødt til å gjøre vanskelige prioriteringer og valg framover. Dette skal jeg komme noe tilbake til senere, og det henger sammen med det som ble nevnt som særlig utfordring, nemlig økonomien. Nå vil jeg nøye meg med å si dette: Dere har en flott stab her i menigheten. Ta godt vare på den!

Så møtte vi menighetsrådet og også en representant fra Samisk kirkelivsutvalg. Hun fortalte om hvordan dette utvalget har jobbet målrettet gjennom år for år for å utvikle det samiske kirkelivet her i menigheten, og hvordan dette også har vært et mønster for resten av kirken. Jeg som reiser mye rundt og ser andre menigheter kan skrive under på at Sør-Varanger har vært en foregangsmenighet når det gjelder det samiske, og at mye av det som har blitt prøvd ut her nå etter hvert har blitt vanlig også mange andre steder. Det er en kjempepositiv utvikling. Vi snakket også med menighetsrådet om visitasmeldingen som har vært skrevet før denne visitasen. Vi snakket om hvordan man best skal bygge menighet med de ressursene man har til rådighet og mange viktige tanker kom frem.

Menighetsrådet er misfornøyd med gudstjenestesøkningen. De synes det kommer for få mennesker på gudstjenestene. Jeg må nok innrømme at jeg synes ikke gudstjenestesøkningen her er så ille. Misforstå meg rett. Det er alltid et mål å samle flest mulig mennesker i kirken rundt ord og sakramenter. Det er gudstjenestelivet som konstituerer kirka, men samtidig er ikke gjennomsnittstallene for menigheten så lave. Og når vi tenker på at dere har svært mange gudstjenester i småbygdene rundt omkring, vet vi at det drar ned tallet ganske betraktelig. Jeg har også sett at mange gudstjenester uten dåp her i Kirkenes også har få deltagere. Men til sammen møter dere mange mennesker med gudstjenestene deres, og i det ligger et stort potensial for å bygge menighet. Jeg synes dere kan være snillere med dere selv i denne vurderingen, selv om vi selvsagt aldri kan være fornøyd så lenge vi har ledige plasser i kirken.

Onsdag

Onsdagen begynte med besøk på **Ä'vv** skoltesamisk museum. Vi ble guidet gjennom utstillingen og fikk et godt innblikk i den skoltesamiske historien og kulturen. Til slutt fikk vi en vakker, tradisjonell skoltesamisk sang som utgangshilsen. Ubetalelig!

Skoltesamene er nok den gruppen som ble aller hardest rammet av nasjonsbyggingen til de ulike nasjonalstatene på Nordkalotten, og fornorskingspolitikken har vært enda mer ødeleggende for dem enn for andre grupper. Og kirken har ikke vært noe bedre enn resten av storsamfunnet. På dette punktet tenker jeg med sorg på min egen tjeneste som prest her i Sør-Varanger. Jeg overså dem. Jeg trodde knapt det fantes skoltesamer i Norge. Jeg og mange med meg trodde alle hadde blitt jagd til Finland, og at de for meste hørte til den ortodokse kirke. Nå vet vi at dette er feil. Skoltesamene er her midt iblant oss og mange av dem er medlemmer i vår kirke. Her har vår kirke et ansvar, vi har mye å rette opp i

Og hvis dere ikke har vært på dette museet, har jeg bare en ting å si: Dra dit og lær om denne viktige delen av historien vår.

Vi bevegde oss ikke så langt etterpå, for vi dro til Neiden kirke for middagsbønn. Kirkeforeningen hadde stelt i stand med bløtkake og kaffe. Vi fikk også en innføring i kirkeforeningens arbeid. For en gjeng! For en ressurs dere har i denne foreningen. For en ressurs de er for lokalsamfunnet i Neiden.

Damene i kirkeforeningen, for det var damer – i alle fall de vi traff, satte ord på noe viktig. Det å være med i frivillig arbeid er ikke bare noe som er bra for de man gjør arbeid for, i dette tilfellet kirken i Neiden. Det er noe som er viktig for de som er med. Foreningsarbeidet i de tre foreningene i bygda ble beskrevet som et sosialt bindeledd. Der man møtte folk og gjorde og

opplevde noe sammen. Slikt er enormt viktig. Og jeg har sett at det frivillige arbeidet står sterkt i menigheten. Det gleder meg.

Kirkeforeningen i Neiden fortjener all mulig ros for arbeidet de gjør og har gjort.

Vi dro videre og møtte konfirmantene her i kirkerommet. Rundt 50 konfirmanter hadde forberedt spørsmål til meg om hva det vil si å være biskop og om hva kirken er og tror. Jeg fortalte dem om alt fra hvorfor jeg ble prest til at det å være kirke betyr at vi er mennesker som er sammen og tror på Gud.

På kvelden samlet vi oss igjen her i kirken, på kulturkveld. Det er vanskelig å plukke et høydepunkt fra denne kvelden, men samtidig nesten like vanskelig å komme utenom Boris. En femtenåring som briljerte på orgel. Det har seg faktisk sånn at da jeg var på den alderen spilte jeg også masse orgel i her i østfylket, nærmere bestemt på orgelet i Vadsø. Jeg hadde egentlig bestemt meg for å bli organist, men endte plutselig opp som prest i stedet. Så om det ikke skulle ordne seg og du blir organist, Boris, kan du kanskje bli biskop i stedet. Ut fra det jeg hørte på onsdag håper jeg du blir organist.

Det var en fryd å høre kor, solister og instrumentalister. Denne menigheten er velsignet med to veldig dyktige musikere som tydelig denne dagen viste at de også evner å få med seg andre mennesker. Vi er tilbake til denne frivilligheten som er så uendelig viktig for både menighet, lokalsamfunn og enkeltmennesker. Jeg håper dere fortsetter å dyrke dette her i menigheten.

Det var også fint at det kom en god gruppe med soldater fra GSV på kulturkvelden. Det var en god gjeng med fine ungdommer. Disse ungdommene er her i byen kort tid og har ikke mye fritid, men kanskje kan man klare å skape noen flere møtepunkter med dem? Jeg tror i alle fall de har godt av å møte sivilsamfunnet og den vanlige kirken og ikke bare militærtilværelsen.

Og så var det flott med en fullstappet menighetssal etterpå til deilig suppe. Både lydnivået fra praten og at det var så fullt viste tydelig behovet for bedre lokaler for slike samlinger. Men det var en nydelig avslutning på en flott kveld.

Torsdag

Vi startet torsdagen med et svært konstruktivt og godt møte med ordfører Magnus Mæland og kommunedirektør Nina Bordi Øvergård. Vi fikk en spennende samtale om det å tenke høyt i det offentlige rom – og dermed også å være villig til å endre standpunkt. Det er en viktig egenskap.

Vi fikk en god innføring i hva som er viktig for Sør-Varanger nå. Ikke uventet var det to ting som er særlig sentrale her. Det ene er felles for stort sett alle kommuner i Norge. Økonomien er dårlig. Det andre er spesielt for dere, kanskje sammen med noen av de andre kommunene i her i Øst-

Finnmark: Krigen i Ukraina rammer kommunen knallhardt, kanskje særlig sosialt. Det er en sorg og et kollektivt traume dere deler.

Vi møtte en kommuneledelse som hadde stor forståelse for kirken. Både kirkens behov og kirkens plass i samfunnet. Det var gledelig å høre hvordan både kirkeverge og kommunedirektør skrøt av den andre parten i samarbeidet. Jeg vet at Sør-Varanger kommune er i en vanskelig økonomisk situasjon, og er takknemlig for at de likevel prioriterer kirken slik de gjør. Vi skulle selvsagt ønsket oss bredere rammer, men vi opplever at vi blir hørt og at kommunen strekker seg langt for å møte behovene. Jeg vil også si at måten fellesrådet og kommunen sammen har tatt vare på de gamle, spesielle kirkene her i kommunen, er beundringsverdig. Fellesrådet har laget en oversikt over hva som måtte gjøres i kirkene og kommunen har bevilget penger for å ta vare på disse kirkene.

Det har i løpet av visitasen blitt sagt at disse kirkene, særlig Kong Oskars IIs kapell, som har blitt reist kanskje mer som grensefestninger og fornorskningsprosjekter enn menighetshus, ikke burde være et kommunalt ansvar, men et statlig. Jeg har absolutt forståelse for den tanken. Jeg vil samtidig minne om at alle disse kirkene, Svanvik, Kong Oskar og Neiden er listeførte som særlig bevaringsverdige og dermed innfrir kriteriet for å kunne søke på midler fra det nyopprettede kirkebevaringsfondet.

Vi gikk videre til formiddagstreff her i kirken. Det var et fint treff som jeg satte pris på, et fint fellesskap

Så gikk vi videre til Kirkens bymisjon. Der traff vi han som både er leder der og i menighetsrådet her, Torbjørn Brox Webber. Tilfeldigvis traff vi også bymisjonsprest og daglig leder i Bymisjonen i Troms, Birgit Lockertsen. Det gjorde at vi fikk et godt møte med ledelsen i Bymisjonen her i nord.

Det var fint å se litt av arbeidet Bymisjonen driver. Lokalene var fine, det var godt besøk og vi fikk servert nydelig columbiansk mat. Å se og oppleve dette var virkelig fint.

Men det blir enda finere når vi hører hva de har fått til her i Sør-Varanger etter at Bymisjonen startet her for to og et halvt år siden. For det de får til er ikke mindre enn imponerende, både i Kirkenes og i Pasvik. Utdeling av mat, ferietilbud for barn-og unge, samtaletilbud, ungdomsklubb, frivilligsentral, Bua og så videre og så videre. 76 frivillige og 5587 registrerte timer frivillig arbeid til nå i år. Det er en suksesshistorie!

Kirkens bymisjon er ikke en del av Sør-Varanger menighets arbeid. De er et selvstendig arbeid som står på egne bein, men de driver på samme grunnlag som oss, har mye av de samme målene og har blitt et enormt viktig diakonalt tilbud i byen. I forrige visitasforedrag utfordret jeg dere til å satse mer på diakoni. Kanskje har Bymisjonen fylt mye av dette behovet for dere? Jeg sier ikke at menigheten skal hvile på det Bymisjonen gjør, men at hele samfunnet her skal være

takknemlige for det de har bidratt med. Og for menigheten frigjør det ressurser som kan brukes andre steder. Vi skal derfor glede oss over og heie på Kirkens bymisjon.

Og som et apropos. I Tromsø får Kirkens bymisjon låne Domkirken gratis for gudstjenester og konserter. De har lært opp egne frivillige som fungerer som kirketjenere og brannvakter og Domkirken menighet har ingen utgifter til dette, annet enn kanskje noe vask. Kanskje kan dette være mulig her også?

Det ble mer Torbjørn på torsdag. For vi dro til Svanvik kirke på kvelden. Der holdt den samme Torbjørn Brox Webber, nå i rollen som PhD-student og forsker, et flott foredrag om fornorsking og nasjonsbygging, sett i lys av Grundtvig og Pasviks historie. Takk for et tankevekkende og svært interessant foredrag.

Fredag

Vi begynte fredagen med et svært godt møte med ledelsen på Kirkenes sykehus. Sammen snakket vi om hvordan sykehusets prestetjeneste best kan bli benyttet. Vi landet ikke noe konkret, men det var stor vilje fra begge parter for å finne en god løsning, og jeg tror det skal lande godt om vi følger planene som ble skissert opp på fredag. Prestetjenesten på sykehuset er ikke direkte en sak for menigheten, men det er en viktig sak for meg som biskop og en viktig sak for befolkningen i Øst-Finnmark at dette er en best mulig tjeneste, både for ansatte, pasienter og pårørende.

Etterpå dro vi på Saviomuseet og fikk en flott innføring i John Savios liv og levnet. En stor kunstner, fra Kirkenes og Bugøyfjord!

Nest siste post på programmet var besøk på omsorgsboligene og dagsenteret på Skytterhusfjellet. Her møtte vi en stab som var både engasjerte og fulle av faglig integritet, bygg og fasiliteter som var kjempeflotte og ikke minst brukere og beboere som boblet av glede over å få vise frem det som var kjært for dem. Jeg ble imponert av det jeg så.

Vi snakket om hvordan kirken kan bidra inn i fellesskapet der, og om hvordan beboerne og de som bruker dette tilbudet kan bli mer involvert i menighetens arbeid. Jeg opplever at dette er noe både de det særlig gjelder, de ansatte i apparatet rundt og kirken her ønsker og vil prøve å få til. Jeg har derfor stor tro på at dette vil skje. Vi snakket om at man kanskje kunne prøve å få til et par treff før jul. Det er viktig å ikke gape over for mye her, men såpass tror jeg er mulig. Jeg er sikker på at konstituert prost Anne Kirsti vil følge med på dette, for dette er noe både hun og jeg brenner for. Jeg ble ordentlig oppglødd av dette møtet!

Og oppglødd ble jeg også av det aller siste punktet på programmet. Stabskaffe med lotteri og kake. Her vant jeg ikke noen ting, men jeg vil likevel si at dette var fint. Da jeg og de jeg har med meg gikk derfra, snakket vi om at vi hadde kost oss der. Det er veldig fint å se hvordan det jobbes

med arbeidsmiljø i staben. Dette er ikke noe som kommer av seg selv. Særlig ikke når det er **en** stab med to arbeidsgivere. Vi snakker mye om samledelse i kirken nå. Poenget er at selv om vi er to arbeidsgiverlinjer er vi ett arbeidsfellesskap med ett felles mål. Dette er noe både de som er lokalt ansatt og de som er ansatt av bispedømmerådet må jobbe for å realisere. Da er slike tiltak som fredagskaffen uvurderlig. For vi er hverandres arbeidsmiljø og vi skal dra det samme lasset samme vei.

Særlige temaer

Til slutt vil jeg nevne noen særlige temaer.

Ressurser til å være kirke

Det første handler om hva det vil si å være kirke. Dette er noe som har blitt løftet frem en del ganger. Hvordan skal vi best være kirke i Sør-Varanger? Og det er det ikke et enkelt svar på. Jeg sa tidligere at det å være kirke handler om å være mennesker som er sammen og tror på Gud. Da må vi møte mennesker og for å gjøre det må vi forvalte de ressursene vi har på best mulig måte. Jeg har allerede sagt en del om hvordan dere jobber med frivillige, noe som er en viktig del i dette. For mennesker er den viktigste ressursen dere har.

En annen ressurs er penger og gjennom dette ansatte og bygg. Kanskje skal dere se på hvordan dette fordeles. Hvilke arbeidsoppgaver er det viktigst å legge til rette for?

En annen ting som tar mye ressurser, er gudstjenester. Gudstjenestene er kjernen i menighetens liv. Jeg registrerer at det er like mange gudstjenester i kirkene rundt om i Sør-Varanger nå som det var da jeg var prest her for over 30 år siden, men på den tida har folketallet rundt om i kommunen sunket betraktelig, og det har økt tilsvarende i Kirkenes-Hesseng-Sandnes-området.

Fra bispedømmets side tar nå et initiativ til å gå gjennom gudstjenestefordelingen i bispedømmet, og det er en god foranledning til å se på hvordan man gjør dette her i Sør-Varanger. Da kan det være aktuelt å se på både tidspunkt, sted og dag for gudstjenester, og også andre arrangement i menigheten, f.eks konserter og andre kulturarrangement.

Nå er vi også inne i en tid der dere mangler en prest. Da må man anpasse farten etter forholdene.

Kontorlokaler

Det foreligger noen spennende planer for utvidelse av kirken her. Det vil i så fall gi større menighetslokaler, universell utforming og bedre tilgang til kjelleren og høyst etterlengtede kontorer til staben. Disse planene er flotte, konstruktive, og det kan bli noe veldig bra her.

Jeg har i min tid sett mange spennende og gode prosjekter blitt stoppet av forskjellige hindringer. Det største hinderet her, bortsett fra kommunens økonomi, er slik jeg ser det den enestående

sammenhengen kirken er en del av. Kirkenes er en flott by med en enestående arkitektur, og det er også kanskje det største hinderet for utbyggingen. For kirken er i et verneområde på grunn av den særlige arkitekturen her. Derfor er det ikke helt utenkelig at vernemyndighetene setter foten ned.

Derfor vil jeg anbefale dere å ha i tanke: hva gjør vi hvis det viser seg at vi ikke får lov til å utvide kirka!

Samisk og kvensk

Dere har vært en foregangsmenighet med tanke på samisk kirkeliv. Det som har skjedd her har hatt ringvirkninger i resten av bispedømmet og resten av kirken. Det skal dere være stolte av.

Nå kan det være aktuelt å ta nye steg i møte med de språk og kulturer vi har her i Sør-Varanger, som er møtested for nordmenn, nordsamer, skoltesamer, kvener, finner og russere.

Dere har samiske gudstjenester. Tenk på hvordan dere kan knytte disse inn i trosopplæringsarbeidet. Det samiske perspektivet skal også komme frem der, og det er mulig å skape gode synergieffekter om dere knytter disse gudstjenestene til trosopplæringsarbeidet, eller arbeidet med undervisning og læring som vi nå gjerne omtaler det som.

Det er spennende å tenke hvordan nordsamisk språk og kulturuttrykk kan få større plass i menigheten, men like mye hvordan skoltesamiske og kvenske eller finske språk og kulturuttrykk kan få større plass. Ingen steder i Norge er mer flerkulturelle enn Sør-Varanger, så dette tror jeg dere kan og vil få til veldig bra.

Utfordringer

Jeg slutter alltid med noen konkrete utfordringer til menigheten jeg har visitas i. Dette er noe prostens kommer til å følge opp, og er særlige ting jeg vil dere skal jobbe med, som jeg har sett i løpet av visitasen. De kommer her i helt uprioritert rekkefølge.

- Jobb videre med de spennende planene for utvidelse av kirken. Men ha en plan B!
- Jobb videre med å skape ett felles arbeidsmiljø for alle i staben, uavhengig av om de får lønnen sin fra fellesrådet eller bispedømmerådet.
- Jobb videre med de samiske gudstjenestene, og med kvensk og finsk kirkeliv. Lag en mal for hvordan det skal være og ikke la det være opp til den enkelte prest.

Kjære Sør-Varanger menighet. Takk for en flott uke. Jeg er trygg på at han som begynte sin gode gjerning i dere, skal fullføre den – helt til Jesu Kristi dag.